

MAVZU: XAVFSIZ IMMUNIZATSIYA

*Muratova Nafisaxon Nizomjon qizi**Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi**Maxsus fani o'qituvchisi.*

Emlash yoki **vaksinatsiya** — odam va hayvonlarda infeksiyon kasalliklar yuqishining oldini olish usuli. Bunda organizmga vaksinalar, immun zardoblar yoki gammaglobulin yuborib, sun'iy faol yoki passiv immunitet hosil qilinadi. Sun'iy faol immunitet hosil qilish uchun odam vaksinalar bilan emlanadi, bunda organizmda yuborilgan vaksina tarkibidagi antigenlarga qarshi faol immunitet rivojlanadi.

Emlashda vaksinalarni teri ustiga, teri ostiga, muskul orasiga, burun va og'iz orqali yuborish mumkin. Vaksinalar bilan emlash jadvali har xil: bir marotaba, ikki, uch marotaba va hokazo. Sun'iy faol immunitet immunizatsiya tugaganidan so'ng 2-3 hafta o'tgach paydo bo'ladi va oylab, hatto yillab saqlanib qoladi. Takror emlash (immunitet darajasi susayganda) **revaksjatsiya** deb ataladi.

Sun'iy passiv immunitet organizmning himoya faoliyatini oshirish, ko'zda tutilgan tegishli yuqumli kasallikka qarshi chidamlilik yoki boshlangan kasallikning kechishini yengillashtirish maqsadida qilinadi. Bir qancha yuqumli kasalliklar (odamlarda gepatit)V, sil, bo'g'ma, qoqshol, ko'kyo'tal, qizamiq, tepki,

[poliomiyelit](#); hayvonlarda [brutsellyoz](#), [quturish](#), [o'lat](#), [oqsim](#) va boshqalar)ga qarshi rejali ravishda; ayrim yuqumli kasalliklar ([gripp](#), [ich terlama](#), [kuydirgi](#), [tulyaremiya](#) va boshqalar)ga qarshi esa epidemiologik zaruriyat bo'yicha emlanadi (Shuningdek qarang: [Immunoprofilaktika](#)).

Emlash poliklinikalarda yoki emlash markazlarida maxsus tayyorlangan [tibbiyot](#) xodimi tomonidan vrach nazoratida o'tkaziladi. Bolani emlashdan avval uning gavda harorati o'lchanadi va qanday kasalliklar bilan og'riganligi so'rab surishtiriladi; vrach bolani sinchiklab tekshirib, uni emlash mumkin yoki mumkin emasligini aniqlaydi. Yuraktomir, markaziy nerv sistemasi kasalliklaridan tuzalgan yoki surunkali kasalliklari bor bolalar tegishli muhassislar ko'rigidan o'tganidan so'ng emlanishi lozim. Bola emlanganda ba'zan kuchli reaksiya yuzaga keladi, shuning uchun emlangandan keyin u ma'lum bir vaqt davomida vrach nazoratida bo'lishi kerak.

Emlash mahalliy va umumiy ta'sir ko'rsatishi, ya'ni emlangan joy sal qizarishi, shishishi, og'rishi, harorat ko'tarilishi va umumiy darmonsizlik kuzatilishi mumkin. Emlangan bola juda bezovtalansa, qattiq isitmalasa darhol vrachga murojaat qilish zarur.

Bolalar yoki kattalarning emlanganligi haqidagi ma'lumotlar ularning tibbiy hujjatiga qayd etiladi. Ota-onalar bolasiga qanday emlash o'tkazilganini va qaysilari qachon qilinishi kerakligini yaxshi bilishlari, shuningdek, emlashning belgilangan muddatda o'tkazilishiga amal qilishlari zarur, chunki o'z vaqtida o'tkazilgan emlash juda yaxshi naf beradi.

Bugungi kunda Respublikamizda ko'pgina og'ir kechuvchi yuqumli kasalliklarga qarshi rejali ravishda va epidemiologik holatlarga qarab bolalar va xavfli guruhga kiruvchi katta kishilar davlat tomonidan bepul emlanadi. O'tkazilgan chora-tadbirlar tufayli [O'zbekiston](#) hududida [shol kasalligi](#) oxirgi yillarda qayd etilmayapti, shuningdek, [bo'g'ma](#), [qizamiq](#), [tepki](#), [gepatit V](#) kasalliklari bolalar orasida keskin kamaydi.

Emlash faqat bolalar uchun emas. Ha, bolalar ko'pincha har yili tibbiy ko'rikdan o'tib, emlashdan o'tishadi va siz yoshi ulg'aygan sayin emlanasiz, lekin siz hech qachon emlash tugagan yoshga etolmaysiz. Kattalar hali ham a ni olishlari kerak [qoqshol va difteriya \(Td or Ko'k yo'taldan himoya qiluvchi Tdap](#), immunitetli emlash) har 10 yilda kamida a [shingillalarga qarshi emlash](#) 50 yoshdan keyin va a [pnevmoniya, sinus va quloq infeksiyalari va meningit haqida o'ylang](#)65 yoshdan boshlab emlashlar, agar ular yurak xastaligi, saraton, diabet yoki inson immunitet tanqisligi virusi (OIV) kabi surunkali xastalikka chalingan bo'lsa. Kattalar, xuddi bolalar singari, yilni olishlari kerak [grippga qarshi emlash](#) grippga chalinish va bir hafta mobaynida maktabda yoki ishda yo'qolishining oldini olish uchun, va, ehtimol, kasallikning hayot uchun xavfli asoratlari ko'proq bo'lishi mumkin.

Emlashdan bosh tortish - bu kasallikka chalinish tanlovi va tanlovi bo'lmagan odamdan kasallikka qarshi tanlovni olib tashlash. Bu bayonotda ochish uchun juda ko'p narsa bor. Men shuni aytmochimanki, biz hammamiz tan olamizki, emlash mumkin bo'lmagan ba'zi odamlar bor, chunki ular emlashga hali juda yosh, emlashga alerjisi bor yoki sog'lig'i yomon bo'lgan ularning emlanishiga to'sqinlik qiladi. Bu odamlarning tanlovi yo'q. Ularga emlash mumkin emas.

Bu emlash mumkin bo'lgan, lekin shaxsiy yoki falsafiy sabablarga ko'ra qilmaslikka qaror qilgan odamdan farq qiladi. Bu allergiya yoki sog'lig'i bo'lmagan, emlashga to'sqinlik qiladigan sog'lom odamlar. Biz bilamizki, har ikkala odam ham emlanmagan kasallikka chalinishi mumkin va jamoada yoki populyatsiyada emlanmaganlar soni qancha ko'p bo'lsa, kasallikning odamlar orasida tarqalish va tarqalish ehtimoli shuncha yuqori bo'ladi. ular emlanmagan.

Vaksinalar xavfsizligi qanday tekshiriladi

Klinik tadqiqotlar turli xil testlarga ega bo'lgan uch bosqichni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqich sinovlari immunitet reaksiyasining intensivligini tekshirish uchun zarur va vaksinaning xavfsizligi va samaradorligini tasdiqlashga qaratilgan. Ikkinchi bosqich sinovlari paytida vaksinani aholiga qaysi dozada va qanday oraliqda yuborish kerakligi aniqlanadi. Uchinchi bosqich sinovlari vaksinaning xavfsizligini aniqlaydi, shuningdek, kamdan-kam uchraydigan nojo'ya ta'sirlarni va organizm vaksinani qabul qila olmasligini (intolerans) topadi.

Favqulodda vaziyatlarda tadqiqotchilar bir vaqtning o'zida va bir bosqichda birdaniga bir nechta sinovlarni o'tkazadilar. Ammo keyingi bosqichga o'tish uchun baribir xavfsizlik standartlariga rioya qilish kerak. Ba'zida laboratoriyalar ilgari tasdiqlangan dorilarni qo'llash orqali ushbu jarayonni tezlashtirishga muvaffaq bo'lishadi.

Agar uchinchi bosqich sinovlari muvaffaqiyatli bo'lsa, milliy tartibga soluvchi organ xavfsiz vaksinalar ishlab chiqarishni ma'qullaydi. Har bir vaksinaning asosi biologik va kimyoviy tarkibiy qismlarning noyob aralashmasi bo'lib, ularning har biri ma'lum bir ishlab chiqarish jarayonini talab qiladi.

Dastlabki tadqiqotlarga ko'ra, olimlar turli xil viruslarning genetik materialini bitta emlash formulasiga kiritishlari mumkin bo'lgan. Ammo yangi texnologiyalarni ishlab chiqishdan oldin eng yaxshi strategiya bu dunyodagi laboratoriyalar bilan hamkorlik qilish va turli xil yondashuvlar bilan birgalikda ishlashdir. Bilim va resurslarni baham ko'rish orqali olimlar sayyoramizning har qanday infeksiyalarini yengib o'tishlari mumkin.

Profilaktik emlash ishlarini tashkil etish Profilaktik emlash – bolalarda jadval asosida, aholi o'rtasida yuqumli kasalliklar tarqalganda yoppasiga 6 oydan katta bo'lgan bolalarda va kattalarda o'tkaziladi. Emlash uchun uchastka shifokori, immunolog, uchastka hamshirasi, patronaj hamshiralari, maktab, bog'cha, korxonalar va

tashkilotlar hamshiralari mas’ul hisoblanadi. Profilaktik emlash maqsadi – 2 yoshgacha bo‘lgan bolalar orasida yuqumli kasalliklarni va bolalar o‘limini kamaytirishga qaratilgan.

Profilaktik emlash uchun quyidagilarga e’tibor berish kerak:

1. Chet mamlakatlardan keltirilgan vaksinalar O‘zbekiston Respublikasida ro‘yxatdan o‘tkazilib, yo‘riqnoma asosida qo‘llanishi kerak.

2. Silga qarshi revaksinatsiya 7 va 14 yoshda o‘tkazilishi shart (Mantu sinamasi manfiy bo‘lgan bolalarda).

3. KPK uch valentli vaksina ekanligini inobatga olish kerak

Profilaktik emlash uchun eslatma

1. KPK va BSJ tirik vaksinalari yorug‘likka sezgir, qorong‘i joyda saqlanishi kerak.

2. Emlashdan oldin bolalarga antiallergik preparatlar (analgin, dimedrol) qo‘llash mumkin emas.

3. 2 yoshgacha bo‘lgan bolalarni emlash ishlariga barcha tibbiy xodimlar javobgardir.

Emlashga qarshi ko‘rsatmalar

1. Bolalarda o‘tkir respirator kasalliklar aniqlansa, ahvoli o‘rtacha og‘ir deb baholansa, bola tuzalgandan keyin 3–14 kundan keyin emlanadi.

2. Bolada AKDS emlashidan keyin yuqori isitma kuzatilsa va tinimsiz 3 kun davomida yig‘lasa, bunday bolalarga keyingi safar AKDS emas, ADSM kiritiladi.

3. Bolada nevrologik kasalliklar aniqlansa, nevropatolog tomonidan „o‘sib boruvchi kasallik“ deb tashxis qo‘yilsa, bola emlanmaydi, agarda ahvoli stabil deb baholansa, bolani emlash mumkin.

Asosiy adabiyotlar

1. Yuniseft. “Aholi orasida emlash masalalarini joriy etishda shaxslararo muloqatning ahamiyati. Toshkent – 2022 yil.
2. Yuniseft. “ Profilaktik emlash tizimida uzluksiz sovuqlik zanziri”. Toshkent 2020 yil.
3. A.Zokirxodjaev “Bolalarda yuqumli kasalliklar”. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun qo‘llanma. Toshkent, 2002 yil
4. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Yermuxamedova “Yuqumli kasalliklar modulidan amaliy mashgulotlar bo‘yicha uslubiy qo‘llanma”. Samarkand, 2001yil.

Internet saytlari

1. www.sestra.ru
2. <http://www.bmn.com/>
3. www.med.uz.
4. www.lex.uz.

5. www.medical.ru.
6. www.minzdrav.uz.
7. www.tma.uz.
8. www.tashpmi.uz.
9. www.ziyonet.uz

